

Duurzaam en uniek

Het ‘platinum-palladium’ afdrukprocedé werd in 1870 gepatenteerd en is nog steeds populair bij de echte liefhebbers van zeer lang houdbare afdrukken. Het procedé heeft een bijzondere diepe zwarting en is geschikt voor alle mogelijke papiersoorten, mits die chemisch zuiver zijn en geen witmakers bevatten. Meer en meer fotografen herontdekken het oude procedé vanwege de unieke eigenschappen van schoonheid en houdbaarheid. Fotografen Koos Breukel en Hans de Kort startten samen een experimenteel project, waarbij ze platinum-palladium afdrukken maken van foto’s van bekende fotografen.

door **Ton Hendriks**

Platina en palladium zijn allebei edelmetalen, waarvan potassium chloroplatinite en sodium chloropalladate de zouten zijn. Bij de gangbare analoge barietafdrukken wordt gebruikt gemaakt van zilverzouten, maar zilver gaat op den duur oxideren waardoor barietafdrukken minder lang houdbaar zijn. Platina en palladium zijn extreem goed houdbaar en zijn daardoor voor de kunstmarkt zeer aantrekkelijk. Wel het vereist het platinum-palladium procedé een grote nauwkeurigheid, zoals Hans de Kort uitlegt: “Als je de printen niet goed spoelt, zoals Alfred Stieglitz deed, dan worden ze heel snel bruin door het geoxideerde achtergebleven ijzer. Door het ijzer krijgen de afdrukken een bruine toon. Platina en palladium zijn edelmetalen, die niet aangetast kunnen worden. Beide metaalzouten zijn chemisch heel stabiel en reageren niet met zuurstof. Je kunt ze voor een afdruk elk apart of samen gebruiken, waarbij platina voor een koele tint zorgt en palladium voor een warme tint.” Koos Breukel voegt er aan toe: “We zijn nu bezig om de juiste formule uit te vogelen. We willen het portret van Robert Frank, dat ik in 1995 heb gemaakt, afdrukken volgens de platinum-palladiummethode. Daarvoor gaan we eerst van het originele negatief, dat ooit is gescand, een tussennegatief maken op de grootte

waarop we willen afdrukken. Het zijn dus altijd contactprinten.”

Irving Penn

De fotograaf Irving Penn (1917-2009) begon deze edele techniek toe te passen omdat hij gedesillusioneerde was in de manier waarop zijn foto’s in tijdschriften verschenen. Hij kwam erachter dat platina diepe zwarten gaf, maar vaak te contrastrijk was en dat palladium zacht van toon was maar de zwarten ontbeerden. Platina geeft namelijk rijke schaduwen en palladium prachtige doortekening in de hoge lichten. Door de twee metaalzouten te combineren kon hij een mooie, contrastrijke afdrukken maken. Breukel: “Hij is met platinum-palladium gaan experimenteren, waarbij hij de techniek verfijnde en nieuwe ontdekkingen deed. In het Stedelijk Museum zag ik voor het eerst een portret van Picasso dat Irving Penn op platinum-palladium had gemaakt. Ik vond dat een soort alchemistisch curiosum, waarvan ik dacht dat ik dat nooit zou kunnen nadoen. Toen ik veel later dezelfde foto zag bij een galerie op de beurs ParisPhoto kostte hij 104.000 dollar. Nu kost dezelfde foto een half miljoen dollar. Dus dit procedé is behoorlijk waardevast, kun je zeggen.” Hans de Kort: “Musea zijn er gek op want ze weten dat platinum-palladium prints goed blijven. En het zijn

altijd unieken. Dat zijn tenslotte de twee belangrijkste indicatoren voor de marktwaarde.”

Arches papier

Het procedé is als volgt. Eerst wordt een negatief gescand en bewerkt op de computer, vervolgens wordt een internegatief op het formaat van de uiteindelijke afdruk op een inkjetprinter gedrukt op doorzicht folie. Dat negatief wordt op een aquarelpapier gelegd, dat is ingesmeerd met vloeibare, uiterst kostbare platinum-palladium oplossing. Breukel: “Wij hebben laatst een flesje ter grootte van een neusdruppelflesje gekocht, dat kostte 400 euro.” Na droging wordt de emulsie vervolgens belicht met UV-licht, ontwikkeld en gespoeld. De Kort: “In het papier mogen absoluut geen witmakers zitten, omdat de chemicaliën daarop verkeerd reageren. Als je ijzeroxalaat erbij gooit wordt de emulsie lichtgevoelig. Maar dat ijzer moet je naderhand weer goed wegspoelen. Het is vergelijkbaar met cyanotypie of albumen-printen. Wij gebruiken Hahnemühle papier of het Franse Arches papier. Dat is geen inkjetpapier maar gewoon aquarel tekenpapier.”

Robert Frank

In het atelier van Koos Breukel in Vinkeveen laten de twee fotografen een platinum-palladium afdruk van

© Ton Hendriks, Koos Breukel en Hans de Kort bestuderen samen de internegatieven

Robert Frank zien die op de tafel ligt. De pas overleden fotograaf moet als proefmodel fungeren voor de anderhalve eeuw oude techniek. Als je de afdrucken bekijkt dan valt op dat er visueel geen afdruklaag te bespeuren is. De afbeelding ligt diep verscholen in het matte papier en lijkt er traag uit naar voren te komen, als een oude herinnering is die al lang vergeten was. Dat maakt het platinum-palladium procedé bijzonder. Hans de Kort roept enthousiast: "Matter dan dit bestaat niet. Je ziet puur het beeld."

Onafhankelijk

Breukel en De Kort gaan samen met fotografen die zij zelf uitkiezen werk afdrucken volgens dit bijzondere procedé. Koos Breukel: "Wij gaan in overleg met een galerie zelf de afdrucken maken waarbij de fotograaf kan participeren. We beginnen met Paul Blanca. Het wordt een onderhoudsbeurt voor een oeuvre dat op straat is beland. Voor de verkoop zijn we in gesprek met Roy Kahmann, maar we willen absoluut onafhankelijk blijven."

© Ton Hendriks, links de platinum-palladium print en rechts de barietprint van Robert Frank